

Barn av «Svartegata» – og

Var alt så mye bedre før? Spørsmålet stilles av mange voksne mennesker, og ikke så rent sjelden er svaret ja. Men jeg er fullstendig oppmerksom på at vi i vår alder husker best det morsomme og gode fra før i tiden.

TEKST: PER ARNE OLSEN (I SAMARBEID MED BJØRN HOELSETH)

Selv bodde jeg i Halvdan Svartes gate fra 1947 til 1972. Men vi brukte som regel ikke det fulle navnet. «Svartegata» holdt lenge. Det var den vesle gatestumpen mellom Bugårdsbakken og «dumpla» i nord, en gammel fyllplass som lå der hvor Sandefjordsveien, eller Innfartsveien, og Tempokrysset er nå. Denne gata var som en eneste stor utendørs barnehage og SFO kombinert. Alle lekte sammen, var integrert. Skjedde det noe som ga skrik eller uregelmessige lyder fra uterommet, var det straks en mor på pletten for å megle eller pleie – om da ikke den det gjaldt, rakk å springe hjem til egen mor eller mamma.

Gata var full av disse fredsmeglerne og observatørene. Ja, en gang måtte en mor ut på verandaen for å avslutte en voldsom diskusjon om hvem som hadde vært lengst av gårde, Tromsø eller Langesund.

I dag blir ungene satt bort i egne hus med sakkyndig personell straks mors- og farspermisjon er over.

HADDE RESPEKT FOR DE VOKSNE. Fedrene, som var på arbeide på dagtid, viste seg også, men ikke så ofte som mødrene. De ordnet med ved til vinteren, eller satt på vakt i tilfelle noen rabbagaster skulle file på en sytråd, ringe på og stikke, manøvrere ballen over gjerdet eller begå epleslang. Vi visste hvem og hvordan de var, de observante fedrene, både nærmeste naboer og de som bodde noen hus lenger vekk. Enkelte av dem var ganske utholdende og veldig observante når vi gjorde noen spikk. Det ble faktisk noen ganske lange løpeturer for å komme unna forfølgeren.

Likevel hadde vi barna i grunnen et godt forhold til, og respekt for, de voksne – i motsetning til i dag. Nå skal man jo bruke fornavn på alle personer, enten de er tre eller 70 år.

Heldige var vi som hadde så mange foreldre så nær oss. Alle ga de sine bidrag til oppdragelsen vår. De var med på å krydre oppveksten, med opplevelser på godt

og vondt. De brydde seg – om oss.

ALLTID NOEN Å VÆRE SAMMEN MED. Nå blir ungene kjørt hit og dit, vekk fra egen gate. Den gang var det bare å slippe ungene ut dit, med en advarsel mot de rundt 40 bilene som i løpet av dagen måtte passere nede på «asfalten» (Skiringssalveien), eller «toget», etter at jernbanen ble elektrifisert.

Det var alltid noen å være sammen med. De store passet på de små, eller lærte dem noe voksent, som å banne eller røyke. Det var i hvert fall noen å skyldte på, ikke bare «utviklingen», eller «du vet jo hvordan det er».

De små var stolte når de fikk være med de store, enten det var ballslåing med fristikkere, eller terroroperasjoner mot gjerdet til fru Strand. Nå er det sånn at barna blir transportert fra den ene aktiviteten etter den andre, med medlemskap, treningsavgifter, bingoavtaler og dugnader. Og så må alle ha klær eller utstyr av beste, dyreste og mest kjente merke. For å sparke fotball på puttenivå må en være kledd og utstyrt som en Olympiadeftaker. Vi greide oss med gummisko og kortbukse. De som hadde beksøstmøbler og var back, hadde rett til å kleive.

MED VAREMANGEL VAR ALLE LIKE. Ski, støvler og skøyter med støvel var kostbar kapitalvare og gikk i arv fra familie eller kjente. Var støvlene for store, var det bare å fylle på med såler og sokker. På skolens skøytedag på Stadion hendte det at flere fra gata gikk løp med samme par skøyter. Skruskøyter var også helt OK.

Skia ble smurt med stearinlys av alle farger. Luksus hadde bare den som hadde stiv parafin fra fargehandlaren. For å imponere kunne man av og til lage et par hakk ekstra under bak på hver ski, så man fikk «hoppski» med tre spor etter seg. Brukne askeski var ypperlig å kløyve til to buer slik at Robin Hood hadde gatas spenstigste buer. Skotte-Nilsen på sløyden kløyvde

buen ferdig, og trelasthandler Rønning leverte avkappet fjær og not til piler. De store gutta hadde organisert «gruve» på skytterbanen og leverte kulehylser som piltupper.

Vi utøvde vår gjenbruk og resirkulering på denne måten. Daglig.

MATERIALLAGER I TÆLVERKET. Ved hyttebygging var nye og rette spikere (uopnåelig luksus. Bøyde spiker lot seg banke og rette ut, og hyttas størrelse ble tilpasset tilgjengelige materialer. Var «bolingen døldig» var det OK. En skulle ikke kutte noe, for da var det mindre muligheter for å bruke den til noe annet.

Vi hadde vårt hovedmaterallager nede i Tælverket (der det nye helsebygget reiser seg akkurat nå). Utdfordringen var å lure vaktmann Leifen. Vi var vel ikke særlig smarte, vi heller. Hyttene ble oppført for nær lageret, og ofte ble vi tatt på fersken. De største

FØR OG NÅ

litt til

Gatelaget i fotball en gang på 50-tallet: Stående fra venstre Arnfinn Aune, Per Arne Olsen, Terje Skottun og Kjell Roar Jacobsen. Sittende på huk: Rolf Christensen, Terje Virik, Arne Eggen, Steinar Jacobsen og Gunnar Johansen. FOTO: PRIVAT

utfordringene møtte oss når varselropet gikk om at Leifen var i anmarsj, og vi befant oss ute i dammen stakende på en blande-lem som flåte. Ja, da gjaldt det å manøvrere på en slik måte at vi kunne stikke av i rette øyeblikk.

Egentlig må han ha vært grei, Leifen, eller hva? Tenk om han virkelig ville tatt oss? Vi kan umulig ha vært så smarte at vi alltid kom oss unna?

BARNDOMMENS GRØNNE DAL. Det må ha vært, eller oppleves i ettertid, som en lykkelig barndom. Noen stikkord som vekker minner: Langtur til «Vannverket» (Bugårdsdammen) om vinteren for å gå på skøyter. Det gikk et sus i gata når noen kunne bekrefte at isen var sikker. Hvor sikker den var, sa ingen noe om.

Om våren startet badesesongen tvers av Langøya (fast forbindelse med bru nå) så snart det var en sprek mellom isen og land. Utover sommeren ble svømmebel-

tet knytt på hjemme, med «blodknote» på ryggen. Etter en hel dag i vannet måtte mor bruke gaffel for å få løst opp knuten.

Vi hadde Tivoli og sirkus i nærmiljøet. Hvem husker ikke fru Nilsens presentasjon av «De tre Akimotos» med etterfølgende appelsinregn? Eller når Eddi Polo stupte fra 15 meter ned i en liten beholder med vann – med overtent parafin? Da var det helt stille i området!

Stadion med sniking på fotballkamper og skøyting i lys, var en av de store begivenhetene. På Tempobanen ble det arrangert løkkecup, skøytekarneval og sirkusforestillinger. Vi avslørte at Arnardo brukte tvillinger for å lure oss, når han skjøt en ut fra kanon og opp i en eske oppunder taket. En tvilling på hver plass!

(Utdrag fra en opplesning forfatteren hadde i 2004, da 40-, 50- og 60-tallets Svartegata-barn møttes til mimretreff).

Sandefjord jernbanestasjon

TEKST: HARALD FEVANG
FOTO: OTTO AAGESEN

Rune Aasrums postkort fra 1907 viser en stasjon med flere ventende passasjerer under et takutspring i ly for regn og snø, med et enslig hjelpelokomotiv på skinnegangen. Sidebygningen til høyre har dragehoder på endegavlene, og ville nok i dagens Sandefjord vært mer enn verneverdig i forhold til den betongkassen som dagens bilde viser, og som rommer Narvesens avis- og sjokoladekiosk med naboutsalg av italienske matretter.

Et slikt postkort med togstasjon og skinnegang med påstående lokomotiv er i dagens samlemarked et svært

attraktivt objekt. Slike kort tiltrekker seg de høyeste priser over hele landet, og dette kortet vil ikke være noe unntak.

De tre jernbanesporene ved Sandefjord jernbanestasjon var fra etableringen av Vestfoldbanen i 1881 det man kalte smalsporet. Det var stor festivitas på stasjonen da det første toget kom hit på bredspor i 1949. Åtte år senere ble så lokomotivene ikke lenger drevet med kull, men med elektrisitet.

Dagens bilde viser to persontog på stasjonen, det ene nordgående og det andre sørgående. Og begge har stoppet eller skal stoppe på den nye Torp Stasjon.

Den gang vi «sveivet» på kasseapparatet

Saker og ting som setter minnene i sving

TEKST: BJØRN HOELSETH

Denne typen kasseapparat (kan også staves kassaapparat) tilhører en nær eller fjern fortid, og sees bare hos den mest standhaftige nostalgist – eller i museale omgivelser. Dette eksemplaret har Harald Kaarmo tatt vare på. Han fant det i en landhandel i stengemodus ved Krøderen for noen år siden og betalte «en slikk og ingenting» for den robuste regnemaskinen med store lommer for sedler og mynter. Den gang gikk jo myntenhetene helt ned til ett og to øre. Femørene vekker minner om strekkasting fra tidlig vår til sen høst.

MT TOTA

MT Tota som Tele. Bildet via Ragnar Andersens samling.

TEKST: RAGNAR IVERSEN

Skipet var opprinnelig kontrahert av Unilever Ltd., London. Kontrakten ble solgt til A/S Odd (A/S Thor Dahl) i desember samme år. Bygget ferdig i 1937 og levert som motortanker «Thorshøvdi» fra Deutsche Werft AG, Finkenwerder, Hamburg, Tyskland. Sjøsat 21/08-1937. Overlevert i september. Under krigen satt i tjeneste for the Admiralty, London som «Royal Fleet Auxiliary» fra april måned 1940. «RFA Thorshøvdi» av Sandefjord var ett av 23 norske skip med denne krigsstatus. Hun ble sprengt i luften av en italiensk dvergubåt i Gibraltar, mens hun lå til ankers. Hun brakk i to 04/08-1943. I 1946 ble vraket solgt av assurandøren til rederiet Skips A/S Oiltank (Georg Vefling), Tønsberg. Hun ble slept til Newcastle for reparasjon og satt i drift som «Giert Torgersen» av Tønsberg. Etter en tid som tønsbergbåt, kom hun tilbake til Sandefjord i 1960 og fikk navnet «Tota». Fartøyet hadde da vært benyttet som transportskip til Husvik Harbour, etter en ombygging i Kiel etter tegninger og ideer fra bestyreren på Husvik, sandefjordingen Nils Erling Olsen. Hun hadde lugarplass for 300 hvalfangere. Fra januar 1964 og fram til hugging i 1970 som losjiskip ved Eriksberg mek. Verksted i Gøteborg. Hugget i Santander i Spania.

MINNER FRA NÆR FORTID

SANDEFJORD
LOKALHISTORISKE SENTER
på Pukkestad gard

Har du bidrag til denne siden?

Levér det i avisresepsjonen mkr. Lokalhistorisk senter. Bilder merkes med hvem, hva, hvor, når og helst med en liten beskrivelse. Husk navn og adr. på utlåner. Har du elektronisk stoff, send det til: lokalhistorie@sb.no

Sandefjord Lokalhistoriske senter Info-gruppe:

består av redigører Harald Fevang og medarbeiderne Kirsten Wang Henriksen, Otto Ågesen, Roger Davidsen, Ragnar Iversen, Tore Sandberg, Bjørn Hoelseth, Dag Ingemar Børresen, Sven Erik Lund, Gro Midttun og Bjørn Marum Olsen. Kontaktperson: Sven Erik Lund, tlf. 928 27 154 - sv-er-lu@online.no